Foto Maria Persson

Delrapport 2 Kunskapsturism

JAN 2019 **Maritim Utveckling i Bohuslän**

Litteraturgenomgång och diskussion kring begreppet kunskapsturism

Anita Synnestvedt, delprojektledare

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
REGIONUTVECKLINGSNÄMNDEN

TILLVÄXT BOHUSLÄN

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Delrapport 2
Kunskapsturism
Maritim utveckling i Bohuslän

JAN 2019

Anita Synnestvedt, delprojektledare

Inledning

Litteraturgenomgången och diskussionen kring begreppet kunskapsturism utgår från delprojektet Kunskapsturism, Maritim utveckling i Bohuslän (MUB)och utförs inom ramen för projektet. I delprojektets beskrivning står följande:

Science Tourism är ett nytt begrepp inom turismen. Projektet bidrar till att fler företag får kopplingar till forskningen och den kunskap som finns där. Att tillsammans, forskare och företag se vad som skulle kunna paketeras och erbjudas till besökare/ turister.

Syftet med föreliggande rapport är att undersöka vad det finns för litteratur om kunskapsturism/ sicence tourism eftersom det är ett relativt nytt begrepp som det sägs ovan. Syftet är också att diskutera begreppet då det troligen kan ha olika betydelser beroende på sammanhang och användning. I litteratursöket har såväl svenska som engelska ord används som kunskapsturism, science tourism, knowledge tourism och sammanskrivning av de två sistnämnda.

En avgränsning har gjorts mot närliggande begrepp som t ex kulturturism, vetenskapsturism, ekoturism, natur/vildmarksturism, hälsoturism och matturism. Dessa begrepp och liknande kan sägas ligga under det den här rapporten kommer fram till som ett mer övergripande begrepp: kunskapsturism. Diskussionen och sammanfattningen i rapporten har främst fokuserat på användandet och tolkningen av begreppet kunskapsturism i Sverige.

Innehåll

Inledning 2

Sök i databaser och allmänt på Internet 3

Databas Leisure Tourism 3

Göteborgs universitetsbiblioteks supersök 3

Google scholar 3

Allmänt sök på Google 3

Resultat av sök i databaser 3

Resultat av allmänt sök på Google 4

Kunskapsturism och lärande – en diskussion 6

Didaktik 7

Interpretation 7

Sammanfattning av vad begreppet kunskapsturism kan innebära och hur det kan användas 9

Referenser 11

Internet 11

Sök i databaser och allmänt på Internet

Studien började med sök i tre olika databaser: Lesiure Tourism (engelskspråkig), Göteborgs universitetsbiblioteks supersök (svenska och engelska) och Google Scholar (engelskspråkig).

I genomgången fanns inte många spår av artiklar eller böcker om science tourism eller kunskapsturism. Träffarna handlade till stora delar om forskning kring turism. Mest intressant var söket i databasen Lesiure tourism där ett antal ord kunde tas fram som var återkommande när det gällde diskussioner som skulle kunna sägas behandla kunskapsturism.

I det allmänna söket på Internet (google) ändvändes sökorden kunskapsturism och science tourism.

Databas Leisure Tourism

Databasen har tillgång till över 185 000 abstracts, 9 200 fullständiga dokument, 4 000 nyheter och peer review artiklar, mer än 24 000 e böcker och kapitel i böcker.

Sökord: science tourism, knowledge, tourism
Träffar: Science tourism = 0 träffar

Träffar: Science + knowledge tourism = 888 träffar. Genomgång av de 100 första träffarna där ord som återkommer är: sustainable, rural, community led, wellness, ecotourism, gastronomy, sports tourism, heritage tourism, wild life.

Göteborgs universitetsbiblioteks supersök

Sökord: kunskapsturism, science tourism, sciencetourism, knowledge tourism

Träffar: kunskapsturism = 0 träffar

Träffar: sciencetourism = 0 träffar

Träffar: science tourism = 292 189 Träffar

Träffar: knowledge tourism = 269 740 Träffar

I både science tourism och knowledge tourism handlar träffarna mycket om forskning kring turism och teoretiska ingångar till hur vi kan förstå kunskap om turismforskning. Söket delar också upp så att det blir träff på antingen tourism eller knowledge/science och inte att de nödvändigtvis hänger ihop och finns i samma träff.

Google Scholar

Google Scholar är Googles sökmotor som söker information i vetenskapliga och akademiska webbkällor. Sökresultaten innehåller bl.a. forskningsmaterial, föredrag, böcker, abstracts, konferenspapper och artiklar av akademiska förlag, samfund, universitet och andra vetenskapliga organisationer.

Sökord: science tourism, knowledge tourism

Träffar: science tourism = 2 420 000

Träffar: knowledge tourism = 2 310

Problemet här blir att söket också delar på de två orden och artiklar och böcker handlar till stora delar om kunskap om turism och forskning kring frågor om turism och inte om kunskapsturism explicit.

Allmänt sök på Google

Sökord: kunskapsturism och science tourism

Träffar: Kunskapsturism = 7 000

Träffar: Science Tourism = 561 000 000

Det var många träffar på Kunskapsturism, men det är många gånger samma projekt som återkommer i träffarna. Söket på science tourism gav några bra träffar, men söket delar också på orden så att träffarna kommer på antingen science eller tourism och handlar då oftast om turismforskning.

Resultat av sök i databaser

Som det framgår av ovanstående genomgång av sök i databaser var resultatet ganska magert när det gäller de uttryckliga begreppen kunskapsturism eller sicence tourism. I t ex Encyclopedia of Tourism (2016) fanns ingen rubrik för science tourism. Det blev också tydligt att begreppen har olika innebörder och ändvänds och tolkas olika i olika sammanhang.

I söket vid användandet av sökordet kunskapsturism hittades en konferensdokumentation från konferensen Natur och kulturturism 12 -13 november 2003 i Östersund. Begreppet kunskapsturism används här av Anders Szczpanski vid Linköpings universitet i rubriken för sin föreläsning: Kunskapsturism för alla sinnen. Han menar att framtidens guider har en stor uppgift i att kunna levandegöra natur- och kulturmiljöer. För att lyckas anser Szczpanski att boklig bildning och sinnlig erfarenhet måste förenas och att platsen har stor betydelse för lärandet. Han säger:
”att förankra kunskapen på plats ger en sinnlig erfarenhet. Det handlar om att gripa för att begripa, och kunskapen får situations anpassas.”
Szczpanski som är forskare i utomhuspedagogik anser att guider ska vara vägledare till goda kunskaper och det behövs därför tvärvetenskapligt utbildade människor som kan överskrida specialiseringens gränser. Under föreläsningen konstaterar Szczpanski också att vi behöver jobba mer med våra sinnen (Szczepanski 2003). Szczpanski använder här begreppet kunskapsturism utifrån frågor om vad kunskap är där han sätter lärandet i fokus och att detta lärande menar han måste ske med alla våra sinnen.

Ett annat sätt att tolka begreppet ges i artikeln Scientific tourism. Aspects, Religious and Ethic Values. Författaren diskuterar här t ex konferensresor och resor som görs i olika arbetssammanhang. Turisten är turist samtidigt som denne också gör resan i ett vetenskapligt sammanhang. Visserligen är rubriken scientific tourism och inte science tourism, men jag tycker det ändå ger en indikation om hur kunskapsturism här tolkas som att handla om ett vetenskapligt utbyte mellan länder och akademiker (Kosiewicz 2014).

I Encyclopedia of Tourism (2016) fanns som sagt ingen rubrik för science tourism, men knowledge är också ett sökord som jag använt och för detta fanns en rubrik där kunskap diskuteras i en artikel av Marta Jacob och Margarita Peyras. De menar att information och kunskap är viktiga faktorer för lönsamhet och överlevnad i en föränderlig miljö när det gäller turism. Forskning anser de skapar ny kunskap som överförs och omvandlas genom utbildning till innovationer. Kunskap som genereras av universitet och forsknings- eller teknologiska organisationer, som är tillgängliga för företagen, destinationsorganisationer och andra intressenter, kan också vara en viktig källa för att generera innovationer. Begreppet kunskap i de här sammanhangen tar ofta sin utgångspunkt i kunskapstriangeln vilken avser samspelet mellan tre sidor: forskning, utbildning och innovation.

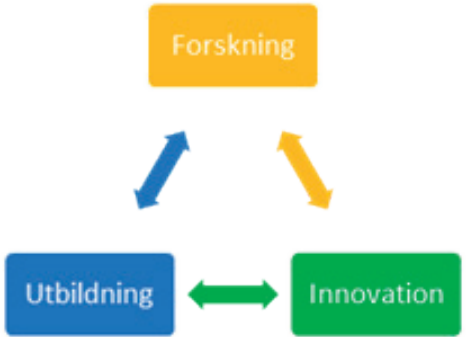

Figur 1: (Anita Synnestvedt)

Jacob och Payeras anser att det i framtida forskning kan vara intressant att undersöka generering av tyst kunskap som produceras av destinationshanteringsorganisationer eller intressenter för att förstå dess inverkan på företagens innovationsförmåga.

I en litteraturöversikt om forskning kring destinationsutveckling från ETOUR (2014) diskuteras liknande frågor. De säger där att frågan om kunskapshantering (knowledge management) ur ett innovationsperspektiv är central i framtidens destinationsutvecklingsprocesser. På senare tid har kunskap som en grund för konkurrensfördelar tilldragit sig större intresse bland företag, destinationer och forskare. Det har blivit relevant att prata om lärande destinationer (Svensson et.al 2014). Det är kanske här vi också kan hitta kärnan i begreppet kunskapsturism – att det handlar om lärande. Det blir då också en utmaning att diskutera hur detta lärande ska gå till vilket jag återkommer till i diskussionen.

Resultat av allmänt sök på Google

Sökordet kunskapsturism gav 7000 träffar på Google. Det blev dock ganska tydligt att många träffar var återkommande. Kunskapsturism i Kafjärden var t ex ett sådant projekt samt rapportens egna Kunskapsturism, Maritim utveckling i Bohuslän. Men söket ger ändå en bild av hur begreppet används och vad som associeras med det. Jag har gjort ett urval av träffar som visar på tolkningsområdet.

Det projekt som är flitigast återkommande är Kunskapsturism Kafjärden som är ett Leader projekt i Södermanland. De har en vision om att med fokus på

Axel Oxenstierna främja kunskapsturism med räckvidd över hela Kafjärden, från Mälaren upp mot Mälarmården. Ett konkret projekt är att gestalta Oxenstiernas omvälvande epok genom en populärhistorisk utställning i en genuin miljö under rubriken: Axel Oxenstierna – europé, stadsarkitekt och sörmlänning. En ny ideell organisation ska genomföra projektet – Föreningen Kunskapsturism Kafjärden. Utställningen invigdes 16-17 juni 2018. Under hösten 2018 går Axel Oxenstiernautställningen in i fas 2, renoveringen av kyrkstallarna. Den yttre renoveringen görs av Kafjärdens församling. Till den inre renoveringen har medel beviljats av Jordbruksverket via Länsstyrelsen Södermanland. Målet är att till sommaren 2019 ska utställningen om Oxenstierna finnas på plats i stallet. Invigning planeras till 16 juni. Det finns inga beskrivningar på hemsidan kring begreppet kunskapsturism och varför de valt att använda det. Det är ett starkt lokalt initiativ som samverkar med lokala föreningar och företag. I materialet som presenteras är däremot forskningsanknytningen svag 2019 (Internet: Kunskapsturism Kafjärden).

I en artikel från naturskyddsföreningens tidskrift Sveriges natur använder Johan Tell (2017) kunskapsturism i sin rubrik: Kunskapsturism. Gärna sol, men först lite kunskap. Tell lyfter i artikeln fram naturhistoriska museer som han anser vara värda ett besök. Detta exempel ligger nära den definition Wikivoyage gör av science tourism där de säger att:
”Science tourism is a travel topic grouping scientific attractions. It covers interests in visiting and exploring scientific landmarks, including museums, laboratories, observatories and universities (https://en.wikivoyage.org/wiki/Science_tourism.)”
De listar sedan en rad olika museer (främst naturvetenskapliga) vetenskapliga center och universitet de bedömer vara värt ett besök (Internet: Wikivoyage).

Många projekt och företag som använder kunskapsturism i sina beskrivningar av verksamheten är fokuserade på naturupplevelser och miljömedvetenhet på olika sätt.

Ett exempel på detta är Lotta Svensson som är småföretagare och bor i Slagnäs, på gränsen mellan Arvidsjaur, Sorsele och Arjeplog. Hon vill skapa respekt och förståelse för naturen och trygga det oförstörda och tysta landskapet. Hon tar emot ca 5000 gäster årligen som vill lära sig om samers seder och bruk. Gästerna kan övernatta, göra längre eller kortare turer och företaget erbjuder tre inriktningar: örter och läkeväxter, fördjupning i schamanism och fiske. Lotta kallar detta för kunskapsturism då folk som kommer gärna har satt sig in i saker redan innan de kommer för att sedan ta reda på mer under besöket (Internet: NSD). Ett annat projekt som också vill lyfta naturvärden kommer från Skogsmuseet i Lycksele och kallas Kunskapsturism i skog, PINUS (projekt innovativa upplevelser i brukad skog). I projektbeskrivningen står följande:

Det handlar här om att föra samman besöksnäring, skogsnäring och skoglig akademi för att skapa turistiska möjligheter i brukad skog. Genom samarbete och kunskapsutbyte kan PINUS ta fram nya, unika besöksmål i skogen, vilket i sin tur möjliggör för små och medelstora företag inom regionens besöksnäring att växa på en ny marknad: tematisk kunskapsturism i skog. Efter projektets slut kommer såväl internationella som svenska besökare i vår region att kunna uppleva den svenska skogen på ett nytt sätt. I ett antal visningsmiljöer visas till exempel skogens väg från planta till planka, det svenska skogliga kulturarvet, hur skogen bidrar till att lösa klimatfrågan och biologisk mångfald i skogen (Internet: Skogsmuseet)

Ytterligare ett företag i norra Sverige som använder begreppet kunskapsturism är Jokkmoksguiderna. Deras verksamhet bygger på interaktion mellan människor och hundar. Hundar är för Matti Holmgren, som driver Jokkmoksguiderna, ett naturligt hjälpmedel i sin profession som fjällguide. Han menar att han bedriver kunskapsturism när han lär ut samspelet mellan hund och människa och att det är lika med kvalitetsturism (Internet: Naturens bästa).

Västra Götalandsregionen har ett projekt kallat Platåbergens geopark som handlar om geoturism (turism där geologiska platser och landskap är i fokus). De definierar också kunskapsturism i sin beskrivning som att vara turism där lärandet står i fokus (Internet: Platåbergens geopark).

Det finns också projekt som använder kunskapsturism i marknadsföring för andra värden än naturvärden även om de verkar vara i minoritet. Lund vill t ex framhäva kunskap om staden som det som karakteriserar kunskapsturismen. Sofie Svensson, turismutvecklare i Lunds kommun säger:
”Vi satsar mer på kunskapsturism. Besöker man Lund ska man lära sig något om staden (Sydsvenskan 2016).”
Konsthall Tornedalen säger sig också vilja utveckla och öka kunskapsturismen i destinationerna Finska Lappland och Swedish Lappland. De vill se konsthallen som ett centrum för kunskap om regionens natur och

kultur. De hävdar att den globala resenären ständigt söker nya resmål, vill utforska världen, söka nya upplevelser och kunskap för att utvecklas som människa vilket gör det viktigt att satsa på det de definierar som kunskapsturism (Internet: Konsthallen Tornedalen).

Begreppet kunskapsturism används också för att marknadsföra Sverige vilket kan ses i en tillställning som arrangerades i Shanghai i april 2018 av de nordiska ambassaderna för att locka kineser till de Nordiska länderna. Temat var Nordisk kunskapsturism. Cirka 70 gäster besökte eventet, inklusive representanter från media, näringslivet och turistorganisationer.
De nordiska turistbyråerna presenterade nordisk hemdesign, matkultur, vintersport, innovation och turism. Det framhävdes att turistresan inte bara handlar om besök i städer eller i naturen, men att det också kan vara kulturella upplevelser vilket då beskrivs som kunskapsturism.

Internationellt kan, förutom Wikivoyage, organisationen MILSET (International Movement for Leisure Activities in Science and Technology) lyftas fram då de har en tydlig profilering i sin verksamhet mot kunskapsturism (science tourism). De förordar en ny sorts turism för barn och ungdomar som går ut på att ungdomarna får besöka vetenskapliga center, universitet, museer etc. De arrangerar resor och har lägerskolor där det ingår föreläsningar, Lab övningar, fältaktiviteter och besök i arkiv, museer etc. (Internet: MILSET).

Kunskapsturism och lärande – en diskussion

Sammanfattningsvis kan sägas att genomgången av litteratur (också bristen på litteratur) och internetsökningen gett en ganska spretig bild av vad kunskapsturism eller sicence tourism tolkas som. Begreppet ändvänds i lite olika sammanhang och har därmed också olika betydelser för de som använder det. Det gemensamma måste sägas vara ambitionen att vilja lära ut något till besökarna.
Söket i databasen Lesiure Tourism resulterade i 888 träffar på sökorden Science + knowledge tourism. I min genomgång av de första 100 första träffarna utkristalliserades en del ord som också i det allmänna internetsöket kan sägas vara återkommande som hållbar turism, lokal förankring, välbefinnande, hälsa, ekoturism, matturism, sporturism, kulturturism, natur och vildmarksturism.

I MUBs beskrivning av kunskapsturism står att ”fler företag får kopplingar till forskningen och den kunskap som finns där. Att tillsammans, forskare och företag se vad som skulle kunna paketeras och erbjudas till besökare/turister”. Den här definitionen av kunskapsturism kan beskrivas i en trestegsmodell där lärandet är i fokus och där det finns en koppling mellan forskning och destination.

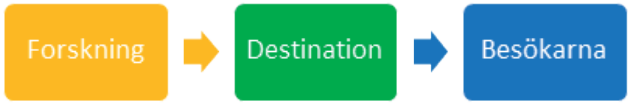

Figur 2 (Anita Synnestvedt)

Aven Jacob och Payeras hänvisning till kunskapstriangeln kan jämföras med ovanstående modell för beskrivning om vad kunskapsturism är och hur viktigt det är att det finns ett samspel mellan de olika ”boxarna”.

I genomgången har det dock visat sig att många som använder begreppet kunskapsturism inte har koppling mot forskning, istället är det den egna kunskapen inom organisationen och hur den ska kommuniceras till besökaren som är det centrala. Hur kunskapen inom den egna organisationen ska utvecklas kanske landar i det Jacob och Payeras anser om den tysta kunskapen och att det i framtida forskning kan vara intressant att undersöka generering av tyst kunskap som produceras av destinationshanteringsorganisationer eller intressenter för att förstå dess inverkan på företagens innovationsförmåga.

Tyst kunskap är ett begrepp som har kommit att användas till största delen om den praktiska yrkeskunskapens betydelse. Tyst kunskap är emellertid av relevans när det gäller diskussioner kring t ex kroppens kunskap, likaväl som i vetenskapliga diskussioner. Vi kan alla saker utan att uttrycka detta verbalt, vilket kan sägas vara den kunskap som är tyst. Michael Polanyi (1891- 1976) har myntat begreppet ”We know more than we can tell,” som har kommit att stå för den kunskap som inte kan uttryckas genom språket eller det skrivna ordet. Det handlar istället om kunskap som finns i ens kropp – det kan vara det ögat ser eller det handen känner. Det talas ofta om kunskap som ett tillstånd, som ”att ha kunskap”. Polanyi är en av få som istället säger att kunskap är en aktivitet. På engelska är därför ”knowing” ett bättre ord än ”knowledge”, vilket skulle kunna översättas till ”kunskapande” på svenska

istället för kunskap, det vill säga att som Polanyi betrakta kunskap som något dynamiskt och i rörelse – något som är i en process och skapas. Enligt Polanyi har all kunskap en dimension av tyst kunskap – och omvänt ingen kunskap är helt tyst.
Det som karakteriserar kunskapen är att den är personlig och att den är en aktivitet. Att den är personlig betyder att den bärs av människor i deras kroppar. Att kunskap är en aktivitet innebär att den används och brukas (Gustavsson 2000: 120; Molander 1996: 41; Polanyi 1969, 1983; Synnestvedt 2008). Att undersöka generering av tyst kunskap som produceras av destinationshanteringsorganisationer eller intressenter kan därför vara en väg i syfte att utveckla läroprocesser och ny kunskap för utveckling av kunskapsturism. Här kan t ex Jokkmoksguidernas verksamhet tjäna som ett exempel där den erfarenhetsbaserade kunskapen om samspelet mellan människa och hund är det som bär verksamheten och som kan sägas vara en form för tyst kunskap.

För en utveckling av kunskapsturism och hur denna som MUB säger ”ska paketeras” finns det forskning och inspiration att hämta på flera håll. Jag har valt att fokusera på två områden jag anser kan vara användbara i ett utvecklingsarbete vilket är didaktik och interpretation.

Didaktik

Didaktik är en pedagogisk disciplin (eng. curriculum) och betyder undervisningsplan. Det handlar dels om val av former för undervisning och innehåll, men också om hur man motiverar och legitimerar undervisningen. Didaktiken ställer också frågor om undervisningens samhällsfunktioner, målsättning, planering, styrning och evaluering samt deltagarnas förutsättningar och intressen. Här blir det viktigt att lyfta fram undervisningens praktiska genomförande och olika undervisningsmetoder (Illeris 2006: 284). I utveckling av kunskapsturism kan de didaktiska frågorna vad, hur varför därför ställas:

- Vad ska läras ut?
- Hur ska lärandet gå till?
- Varför ska det läras ut?

Man behöver också ställa frågan vem det är som är mottagare av kunskapen. I första steget i trestegsmodellen (figur 2) där kunskapen från forskaren ska landa i destinationen är mottagaren inte besökaren och lärandet kan då se ut på ett sätt som inte liknar det den lärande destinationen har gentemot besökaren. Lärandeprocessen kan därför se mycket olika ut. Som nämnt ovan är det heller inte säkert att det finns en koppling till forskningen och då är det också andra förutsättningar för läroprocessen om endast steg två och tre finns, vilket kan se ut som följande:

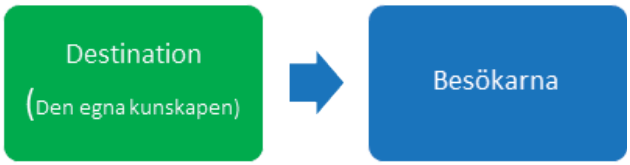

Figur. 3 (Anta Synnestvedt)

Anders Szczpanski hävdar att lärande bör ske med alla våra sinnen och vi kommer då in på ett begrepp som multimodalt lärande. Multimodalt lärande vill att lärandet sker inte bara genom språk, utan också med ljud, ljus, rytm, rörelse, färg och form. Det vill säga att vi använder alla våra sinnen. Att använda ny teknik på olika kanske oväntade sätt är också viktigt för främjandet av ett multimodalt lärande (Kress et.al 2001; Selander & Kress 2017). I såväl trestegs - som tvåstegsmodellen finns utmaningar kring hur lärandet ska ”paketeras” (Figur 2 och 3). Att använda didaktik och olika lärandeteorier är en väg för den här paketeringen, ytterligare verktyg kan hittas i forskning kring interpretation.

Interpretation

Interpretation är ett internationellt allmänt accepterat begrepp. Det handlar om den lärandeprocess som sker kring natur och kulturarv. Interpretation gör det möjligt att förstå varför, vad och hur kommunikation kan organiseras för att ge människor möjlighet att utveckla en relation till landskap, städer, historiska miljöer, platser, museer m.m. (Carter 2015; Ham 2013; Synnestvedt 2008). (Jmf. även de didaktiska frågorna). Interpretation ger främst konkreta verktyg för destinationsutveckling och har fokus på praktiken mer än teoretiska perspektiv vilket man får hämta i pedagogiken och i kommunikationsteorier.

Interpretation som begrepp började användas på 1950-talet av USA:s Nationalparksservice och Freeman Tilden gav 1957 ut boken Interpreting our Heritage som kommit att bli den mest använda och lästa skrift kring ämnet interpretation. Tilden presenterade sex principer för en lyckad interpretation.

Freeman Tildens sex principer:

1. Interpretationen måste ta hänsyn till vem be sökaren är och relatera till dennas erfarenheter annars är det en ointressant interpretation.
2. Information och interpretation är inte samma sak. Interpretation är ett avslöjande baserat på informationen, men det är ändå två helt oli ka saker. Emellertid inkluderar all interpreta tion även information.
3. Interpretation kombinerar många olika uttryck antingen det gäller vetenskap eller konst.
4. Interpretationens huvudsakliga mål är inte att informera utan att provocera.
5. Interpretation ska sträva efter att presentera helheter istället för delar och bör därmed ock så vända sig till människan som hel varelse.
6. Interpretation som vänder sig till barn måste se helt annorlunda ut än den som vänder sig till vuxna och för att det ska lyckas behövs särskilda program för detta.

Många använder och inte minst hänvisar till Tildens principer också idag, men med en viss modifikation och utveckling. Tilden presenterade sina principer 1957 och vi måste idag även beakta ny teknik som inte fanns vid tiden och även ny forskning kring kommunikation och pedagogik.
Modern interpretationspraktik utgår dessutom från att allt som sker i anslutning till ett besök på en destination – från de första sökningarna på nätet – påverkar besökarnas intryck och upplevelser. Arbetet med att göra besöket meningsfullt kan därför gälla även utformningen och kvaliteten av till exempel parkeringsplatser, toaletter, vandringsstigar och serveringar (Carter 2015). Det är därför viktigt att jobba med helheten för paketering av besöksmål. Interpretationskonsulten James Carter presenterar exempel på hur detta kan gå till i ett nyligen genomfört projekt tillsammans med Riksantikvarieämbetet, Statens fastighetsverk och Centrum för Naturvägledning vid världsarvet Birka och Hovgården. Carter har i samband med projektet tagit fram en skrift om interpretation som finns tillgänglig på Riksantikvarieämbetets hemsida (Carter 2015).

Kommunikatören Sam Ham presenterar också i sin bok Interpretation – Making a Difference on Purpose mycket användbara och praktiska ingångar till hur man gör en bra interpretation (2013). Han menar att den TORG -model för god interpretation han tagit fram är användbar. Bokstäverna står för.

Tematisk – En avgörande faktor för att en interpretation ska lyckas är att ha ett övergripande tema. Ett tema är inte desamma som ett ämne, skillnaden är att temat är det som håller ihop interpretationen, medan ämnet kan röra sig om fler inslag som då är underordnade det större temat. De flesta som hållit på med interpretation länge anser att temat är något av det viktigaste att fokusera på antingen det gäller att skapa en broschyr, en skylt eller göra en guidad visning.

Organiserad – När det gäller rubriken organisation menar Ham att det är nödvändigt att organisera det man ska interpretera för att skapa en helhet, alla små idéer och tankar som dyker upp måste samlas och för detta behövs en organisation. Hur man skapar partnerskap är också viktigt i sammanhanget.

Relevant – Att interpretationen ska vara relevant innebär att den behöver två kvalifikationer: meningsfullhet och personlighet. Det är meningsfullt om vi kan relatera till något annat vi känner till, men om interpretationen berör något som vi inte kan relatera till alls känns det oftast meningslöst. Det meningsfulla är endast ena halvan av att interpretationen måste vara relevant – det personliga är den andra halvan och något som Tilden också berör i sin andra princip där han utvecklar tanken om att det måste finnas en personlig förbindelse mellan den som interpreterar och den som är mottagare. Att få människor att reflektera över sitt egna liv och sina egna erfarenheter är därför att skapa ett personligt förhållande till den man kommunicerar med.

Givande - En av interpretationens främsta kvalitéer är att den ska vara givande och därmed också underhållande. Det ska inte ses som att det är interpretationens främsta mål, men all kommunikation som fångar människors uppmärksamhet är på något sätt underhållande och engagerande.

Ham jämför interpretation med att översätta ett okänt språk till någon som inte kan språket. Interpretation handlar därför om att översätta historia, arkeologi, naturvetenskap eller andra ämnen som människor inte är bekanta med på ett sätt som gör att de förstår. Men det går inte att jämföra en lärare och interpreter, säger Ham, de har olika mål och syften med sin verksamhet. En interpreters jobb är inte att lära ut i formell mening, även om noga utvalda ”fakta” kan användas som illustration och stöd i det som ska kommuniceras (Ham 2013). Här kan vi se att en diskussion om lärande är viktigt eftersom interpretation säger att en interpreter

och en lärare inte är samma sak. Interpretationsforskning framställer gärna en bild av läraren som en som förmedlar kunskap i form av ett stelt faktaöverförande. Men det är en ganska föråldrad syn då samtida pedagogik och undervisning i såväl grund - som högskola I Sverige visar en delvis annan bild där källkritik, diskussioner, kritiskt tänkande, problemorientering och coaching är väsentliga delar av undervisningen.

Att involvera det övriga samhället på olika sätt, antingen genom skola, äldreomsorg eller via olika föreningar är enligt Ham och Carter också en förutsättning för en lyckad interpretation. James Carter pratar här om vikten av partnerskap. Det är väsentligt, menar han, att ett partnerskap består av representanter och intresserade individer från lokalsamhället så att dessa kan delta i diskussionerna om besöksmålet och bidra till dess framtida utveckling. Att också ha kommit överens om grundläggande teman och idéer om platsen är avgörande för att interpretationen ska kunna hjälpa till att utveckla besöksmålets betydelse för lokalbefolkningen (Carter 2015; Ham 2013).

En stor utmaning i interpretationsarbetet är utvärdering. Hur upplevde besökarna besöksmålet? Detta kan många gånger vara svårt att komma åt, men är en av interpretationens viktigaste kärnor. Sam Ham (2013: 149–171)har utvecklat begreppet ”toleranszon” som erbjuder en praktisk lösning på den här utmaningen. Begreppet innebär att om besökare tillfrågas om vad interpretationen har betytt för dem eller ombeds att beskriva reflektioner och tankar de har efter sitt besök, kan deras svar delas in i tre olika zoner som är mer eller mindre i linje med vägledarens eller ansvarig organisations ursprungliga avsikter (Carter 2015).

För vidare fördjupning kring Interpretation rekommenderas James Carters och Sam Hams skrifter.

Sammanfattning av vad begreppet kunskapsturism kan innebära och hur det kan användas

Genomgången av hur begreppet kunskapsturism ändvänds och tolkas visar på en ganska spretig bild och det får väl också sägas att det tidvis kommit att användas som ett ”modeord” utan större eftertanke om vad det egentligen innebär. Begreppet används ibland som en beskrivning av hur en samverkan kan ske mellan forskare, destination och publik. Men det används också i sammanhang där den här samverkan inte finns, men där istället kunskap som finns inom den egna organisationen eller området utan koppling till ny vetenskap är det dominerande. Den här undersökningen drar slutsatser om att begreppet kunskapsturism skulle kunna fungera som ett övergripande paraply för olika former för turism där kunskapsöverföringen ses som centralt i arbetet:

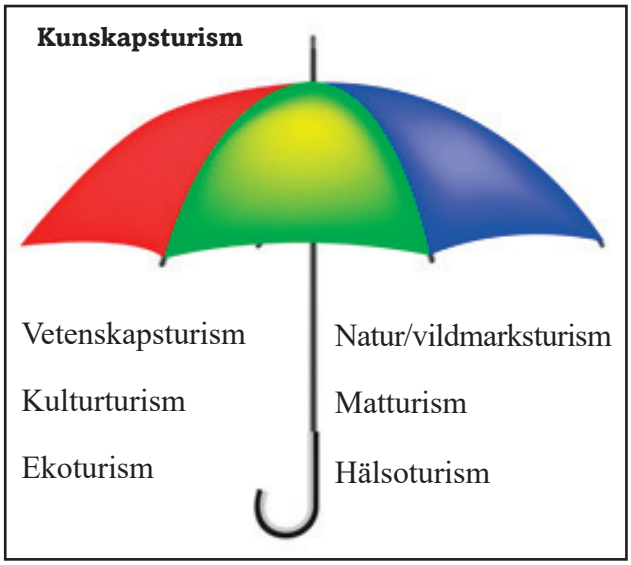

Vetenskapsturism, kulturturism, ekoturism, natur/vildmarksturism, matturism och hälsoturism är exempel på några av de mest populära inriktningarna inom dagens turismnäring. Det finns såklart fler former och det uppstår hela tiden också nya inriktningar beroende på trender i tiden. En av huvudingredienserna i nämnda exempel är att det finns någon form för kunskap om något som ska paketeras och förmedlas till besökarna.

När det gäller begreppet vetenskapsturism är det ett område som bäst beskriver kopplingen mellan forskning, destination och publik. Övriga inriktningar kan också ha en vetenskaplig koppling, men samarbetet behöver då kanske inte vara lika uttryckligt och tydligt. Gränserna mellan vetenskapsturism och andra former för turism kan också vara glidande och det kan vara svårt ibland att sätta absoluta definitioner.

I en allmän Google sökning på ordet vetenskapsturism kom 178 träffar (2018-11-29). Träffarna delar i många fall upp ordet i två: vetenskap/turism. I de träffar där ordet är sammanskrivet handlar det t ex om maritim utveckling i VG regionen, rymdforskning i Kiruna etc.

Begreppet Vetenskapsturism fick 0 träffar i Göteborgs universitetsbiblioteks supersök. Vetenskapsturism är dock ett område vi kan se har stor dragningskraft för besökare och det svenska begrepp som mest svarar mot engelskans science tourism.

Exempel på två stora besöksmål i Västsverige som kan sägas bedriva vetenskapsturism är Universeum i Göteborg och Ringhals Kärnkraftverk i Halland. Besökarantalet till Ringhals sommaren 2016 var ca 5 000. Årligen har de ca 25 000 besökare (Kennedy 2016). Vid anläggningen finns ett infocenter som förmedlar kunskap och aktuell forskning kring energi. De har också rundturer på området och skolprogram (Visit Ringhals: Internet). Det största vetenskapsturistiska besöksmålet i regionen är dock Universeum. De säger sig ha vetenskapen som grund för sin verksamhet i mötet med 70 000 skolelever och över 500 000 besökare varje år (Internet: Universeum). De guider som jobbar på Universeum är forskare/studenter knutna till olika institutioner vid Göteborgs universitet och den vetenskapliga kopplingen blir därför väldigt tydlig för hur besökarna kan ta till sig och informeras om ny kunskap och pågående vetenskaplig forskning. Att hela tiden vara uppdaterad och kunna ge besökarna aktuell information anses som en av verksamhetens styrkepelare (Fosshammar Muntl: 20018-08-22).

I det fortsatta arbetet inom MUB och delprojekt kunskapsturism kommer begreppet vetenskapsturism att ytterligare diskuteras och exemplifieras.

Begreppet kunskapsturism skulle också kunna fungera som att vara en metod för utveckling av underliggande begrepp. Att diskutera metodutveckling i samband med begreppet kan därför vara fruktbart och en väg till utveckling av verksamheterna. Om man ser kunskapsturism som metod kan ovanstående diskussioner i rapportern kring tyst kunskap, didaktik och interpretation utgöra verktyg i metodutvecklingen och vara en hjälp i arbetet med att synliggöra befintlig verksamhet, styrkor, svagheter, behov och utvecklingsmöjligheter.

<u>En metodutvecklingsplan kan se ut som följande:</u>

Definiera hur den befintliga verksamheten ser ut:

- Vad är vår tematik?
- Hur organiseras det hela?
- Vem är våra besökare?
- Är den kunskap vi vill förmedla relevant för besökargrupperna? Vad ska läras ut?
- Är vår verksamhet givande för såväl personal som besökare? Varför ska det läras ut?
- Hur ser kunskapsöverförandet ut? Hur går lärandet till?
- Hur paketeras det vi vill förmedla?
- Finns det dolda kunskaper i vår verksamhet som skulle kunna lyftas fram?
- Vad är våra styrkor/svagheter?

<u>Utifrån ovanstående kartläggning kan arbetet med att utveckla verksamheten börja:</u>

- Behöver vi ny tematik eller om vi inte hade någon, vad ska vår tematik vara?
- Behöver verksamheten omorganiseras (partnerskap, utvärderingar m.m.)?
- Behöver vi bredda vår verksamhet till nya besökare?
- Vad finns det för metoder i kunskapsöver förande? Ny pedagogik, ny teknik, hur kan vi utvecklas?
- Den egna kunskapen, hur utvecklas vi?
- Hur ska vi paketera vår verksamhet? Vad har vi? Vem ska vi ge det till?

Syftet med den här rapporten har varit att göra en litteraturöversikt kring begreppet kunskapsturism (sicence tourism). Syftet har också varit att diskutera begreppet utifrån resultaten. Undersökningen visar att begreppet har olika användningsområden och att det inte finns någon gemensam fast definition. Rapporten rekommenderar därför att se begreppet kunskapsturism (knowledge tourism) som ett övergripande begrepp för turismnäringar som har kunskapsöverförande som en av huvudingredienserna i sina verksamheter. Rapporten rekommenderar också att använda engelskans knowledge tourism som synonym istället för det idag mer använda sicence tourism. Begreppet kunskapsturism kan också fungera som en metod för utveckling av olika former för kunskapsturism vilket skulle kunna innebära en potential och möjlighet att förtydliga dagens ganska röriga begreppsbild. Begreppet skulle också kunna skrivas om för att aktiveras: istället för kunskapsturism skulle begreppet kunskapande turism kunna användas, det vill säga en turism som syftar till något dynamiskt som är i rörelse, något som är i process och som skapas (se sidan 8). En kunskapande turism indikerar också inkludering, engagemang och aktivitet.

Referenser

Carter, James (2015). Interpretation för utveckling av kulturmiljöer. Riksantikvarieämbetet. http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/8601/978-91-7209-712-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Fosshammar, Juana. Muntlig 2018-08-22
Gustavsson, Bernt (2000). Kunskapsfilosofi. Tre kunskapsformer i historisk belysning. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
Ham, Sam (2013). Interpretation: Making a Difference on Purpose. Colorado: Fulcrum Press, Boulder.
Illeris, Knud (2006). Lärande. Lund: Studentlitteratur.
Jacob Marta, Payeras Margarita (2016) Knowledge I: Jafari J., Xiao H. (red) Encyclopedia of Tourism. USA: Springer, Cham.
Jafari, Jafar, Xiao, Honggen (red.) (2016). Encyclopedia of Tourism. USA: Springer, Cham.
James, Jane (2007). Love – the vital spark of interpretation. Interpretation Journal, AHI. 2007, volume 12, nr. 3, s. 6-8.
Kennedy, Marie (2016). Ringhals het turistmagnet. GP 10 aug, 2016 http://www.gp.se/ekonomi/ringhals-het-turistmagnet-1.3686022
Kosiewicz, Jerzy (2014). Scientific Tourism, Aspects, Religious and Ethic Values. Physical Culture and Sport. Studies and Research.Volume: LXII. S. 83-93.
Kress, Gunther; Jewitt, Carey; Ogborn, Jon & Tsatsarelis, Charalampos (2001). Multimodal Teaching and Learning. The Rhetorics of the Science Classroom. London and New York: Continum.
Marner, Anders (2005). Möten och medieringar – Estetiska ämnen och läroprocesser. Monografier, Tidskrift för lärarutbildning och forskning. Umeå universitet.
Molander, Bengt (1996). Kunskap i handling. Göteborg: Daidalos.
Polanyi, Michael (1969). Knowing and Being. USA: The University of Chicago Press.
Polanyi, Michael (1983 (1966). The Tacit Dimension. USA: Peter Smith.
Selander, Staffan & Kress, Gunther (2017). Design för lärande : ett multimodalt perspektiv. Lund: Studentlitteratur.
Svensson, Bo; Fuchs, Matthias & Bodén, Bosse (2014). Turismens betydelse. Litteraturöversikt över forskning kring destinationsutveckling. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser & ETOUR. Östersund.
Synnestvedt, Anita (2008). Fornlämningsplatsen. Kärleksaffär eller trist historia. Göteborg: Diss. Göteborgs universitet.
Szczspanski, Anders (2004). Kunskapsturism för alla sinnen i Konferens och mötesplats för Natur – och kulturturism. Konferensdokumentation. ETOUR: P 2004: 20. S. 19.
Tell, Johan (2017). Kunskapsturism. Gärna sol men först lite kunskap. Den vetgirige turisten har museer som mål. Sveriges Natur. 2017: 2. https://www.naturskyddsforeningen.se/sveriges-natur/2017-2/kunskapsturism
Tilden, Freeman (1957 (1994). Interpreting our heritage (third edition). Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Internet

Konsthallen Tornedalen http://www.konsthalltornedalen.se/Vision-1 Hämtad 2018-08-06
Kunskapsturism Kåfjärden https://kunskapsturism.se/ Hämtad 2018-08-05
Naturens bästa http://presentkort.naturensbasta.se/arrangorer/detalj.asp?AppArr=1&id=353
Hämtad 2018-08-06
NSD Norrländska Socialdemokraten http://www.nsd.se/nyheter/id-har-slagit-val-ut-4959191.aspx
Hämtad 2018-08-06
MILSET https://www.milset.org/en/activities/science_tourism.html Hämtad 2018-08-06
Platåbergens geopark http://www.platabergensgeopark.se/landskap-kulturhistoria/ Hämtad 2018-08-05
Skogsmuseet https://skogsmuseet.se/kulturarv-och-framtid Hämtad 2018-08-06
Sydsvenskan (2016) https://www.sydsvenskan.se/2016-02-10/turismen-okade-i-lunds-kommun-under-2015 Hämtad 2018-08-05
Sweden Abroad https://www.swedenabroad.se/sv/utlandsmyndigheter/kina-shanghai/aktuellt/nyheter/nordisk-turism-och-kultur-i-shanghai Hämtad 2018-08-05
Visit Ringhals http://www.visitringhals.se/ Hämtad 2018-11-29
Wikivoyage https://en.wikivoyage.org/wiki/Science_tourism Hämtad 2018-08-06

Den här rapporten är framtagen inom
projekt Maritim Utveckling i Bohuslän.
Läs mer på www.tillvaxtbohuslan.se/mub

Maritim Utveckling i Bohuslän skapar förutsättningar för små och medelstora företag att stärka sin professionalitet, hållbarhet och innovationskraft.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala utvecklingsfonden

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
REGIONUTVECKLINGSNÄMNDEN

TILLVÄXT BOHUSLÄN

GÖTEBORGS UNIVERSITET